

**«Мені б хотілося,
щоб Україна була державою,
яка будує нові правила життя
з іншими країнами в умовах
глобальних викликів» (І. Марков)**

УДК [069.01:[728.6:39]](477.83-25)(091)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2023.02.353>

**МУЗЕЄФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:
НА ПРИКЛАДІ МУЗЕЮ
НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ
І ПОБУТУ ІМЕНІ
КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

Оксана ГОДОВАНСЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2414>

кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ соціальної антропології,
проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна;
старша викладачка кафедри історії,
музеєзнавства та культурної спадщини
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. С. Бандери 12, 79013, Львів, Україна,
e-mail: oksana.m.hodovanska@lpnu.ua

Метою запропонованої розвідки є визначення ефективності перетворення предметів культурної спадщини в об'єкти музейного показу. Для її реалізації поставлене одне завдання — на прикладі Львівського музею-скансену народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького покровоково «роздивитися» музеєфікацію зсередини для подальшого осмислення її дієвості.

Характерною рисою експозиції було переважання дерев'яних споруд. У процесі музеєфікації вчені музею зустрілися з багатьма труднощами у виборі та відтворенні майбутніх експонатів. Під час музеєфікації відбувається не тільки музейно-експозиційне використання об'єктів культурної спадщини, але збереження їх історичної, естетичної, мистецької цінності, їх свідчень про події, факти, життя та діяльність людей чи спільнот. Це є одним зі способів перетворення об'єктів культурної спадщини на справжньою невід'ємну частину національної культури. Тож важливим під час процесу музеєфікації є збереження як матеріальної структури та місця розташування об'єктів спадщини, так і нематеріальних свідчень про культурну спадщину.

Методологія дослідження базується на теоретичному аналізі, систематизації і узагальненні, історичному огляді та спостереженнях автора.

Ключові слова: музеєфікація, музей, культурна спадщина, скансен, Львів.

Oksana HODOVANSKA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2414>

Candidate of Historical Sciences (= Ph.D. in History),

Senior research fellow, Ethnology Institute
of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Department of Social Anthropology,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine;

Department of History, Museum Studies

and Cultural Heritage,

Lviv Polytechnic National University,

12, Bandera street, 79013, Lviv, Ukraine,

e-mail: oksana.m.hodovanska@lpnu.ua

**MUSEIFICATION OF OBJECTS
OF CULTURAL HERITAGE: THE EXAMPLE
OF THE NATIONAL MUSEUM OF FOLK
ARCHITECTURE AND LIFE NAMED AFTER
KLYMENTIY SHEPTYTSKY**

In Ukraine, museums are an important component of the institutions working with collective memory and national identity. The preparatory analysis of the latest research and publications shows the presence of a significant number of studies considering the place and role of cultural heritage in modern society. These studies examine a range of issues related to the preservation and protection of the historical and cultural sites of Ukraine as well. The purpose of the proposed survey is to determine the effectiveness of the transformation of cultural heritage objects into museum exhibits. The Law of Ukraine "On Protection of Cultural Heritage" offers definitions of cultural heritage objects and a system of means for preserving, restoring or using heritage objects. Conservation, restoration, renovation, rehabilitation, adaptation and museification of cultural heritage objects are important among the means.

A distinctive feature of the exposition of the Museum of Folk Architecture and Life named after Klymentii Sheptytskyi was the predominance of wooden buildings. Among them, there were significantly fewer copies than in the museums of Kyiv or Pereyaslav-Khmelnytskyi, where the need to display a large number of non-disassembled exhibits was outweighed by the principle of their originality. In the process of museification, museum scientists encountered many difficulties in choosing and reproducing future exhibits. During museification, not only the museum-expositional usage of cultural heritage objects takes place, also the preservation of their historical, aesthetic, artistic value, their evidence of events, facts, life and activities of people or communities. This is one of the ways to transform cultural heritage objects into a real, integral part of national culture. Therefore, during the museification process, it is important to preserve both the material structure and location of heritage objects, as well as intangible evidence of cultural heritage.

The research methodology is based on theoretical analysis, systematization and generalization, historical review and observations of the author.

Keywords: museification, museum, cultural heritage, scan-sen, Lviv.

Вступ. В Україні музеї є важливою ланкою серед інституцій, які працюють з колективною пам'яттю, національною ідентичністю. Вони відіграють важливу та різнопланову роль у розвитку українського суспільства. У час війни РФ проти України експерти фіксують цілеспрямоване знищення російськими військами з допомогою різного типу зброї, в т.ч. авіації, культурних і релігійних пам'яток України. Або їх розкрадання з метою привласнення і подальшого використання як елементу російської пропаганди. В такій ситуації актуальним є вивчення одного із способів збереження культурної спадщини України на прикладі добре відомого музею-скансену народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького. Підготовчий аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про наявність значної кількості напрацювань. Доречно відокремити дослідження, що обмірковують місце й роль культурної спадщини в сучасному суспільстві, тих можливостей, які вона (спадщина) створює для соціально-економічного розвитку країни, для національної консолідації та просування інтересів України на міжнародній арені [1], і дослідження, що розглядають коло питань, пов'язаних зі збереженням і охороною пам'яток історії та культури України [2]. Іншу групу досліджень становлять праці, присвячені музею під відкритим небом у м. Львові. Мабуть, найбільше публікацій вийшло у відомого львівського дослідника, який багато років працював у цьому музеї-скансені — Архипа Данилюка. У 1980 році він (з колективом авторів) опублікував путівник по музею народної архітектури і побуту, де була описана ідея створення музею та ініціативи довкола його експозиції в радянських час. Звернув увагу на те, що в радянському союзі музеї під відкритим небом набули великої популярності. Так, на кінець 80—90-х років ХХ ст. їх налічувалося понад сорок. У тогочасних Російській РФСР їх було вісімнадцять, в Українській РСР — п'ять (у Києві, Львові, Ужгороді, Переяславі-Хмельницькому, Чернівцях), Латвійській РСР — чотири, Естонській РСР — три, Литовській РСР — чотири, Грузинській РСР — два [3, с. 7].

Метою запропонованої розвідки є визначення ефективності перетворення предметів культурної спадщини в об'єкти музейного показу. Для її реалізації поставлене одне завдання — на прикла-

ді Львівського скансену покровоко «роздивитися» музеєфікацію зсередини для подальшого осмислення її дієвості.

Методологія дослідження базується на теоретичному аналізі, систематизації і узагальненні, історичному огляді та спостереженнях автора.

Основна частина. Об'єктами культурної спадщини слід вважати визначні місця, споруди, комплекси або ансамблі, їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, території чи предмети культурної та археологічної спадщини. Також природні, природно-антропогенні об'єкти, незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, етнологічного, історичного, архітектурного, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [4]. Кожна держава формує розгалужену систему правових, організаційних, фінансових, інформаційних заходів з обліку, тобто виявлення, наукового вивчення, класифікації та державної реєстрації пам'яток. Також відвертає руйнування, заподіяння шкоди, забезпечує захист, збереження, утримання та відповідне використання об'єктів культурної спадщини. Такий порядок має загальновідому назву — охорона культурної спадщини [4]. Для виявлення, визначення наявності та культурної цінності об'єктів культурної спадщини проводяться науково-дослідні та пошукові заходи. Потім визначаються спеціальні дії чи система засобів для кожного зокрема предмета спадщини для його подальшого збереження, відновлення чи використання.

Головною системою дій є консервація, реставрація, ремонт, реабілітація, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини. Під консервацією слід розуміти сукупність заходів, які дають змогу захистити предмети спадщини від подальших руйнувань і забезпечують збереження їхньої автентичності з мінімальним втручанням у їхній існуючий вигляд. Пристосування — це сукупність робіт щодо створення умов для сучасного використання об'єктів без зміни притаманних їм властивостей. Реабілітація — відновлення культурних та функціональних властивостей предметів культурної спадщини. Звичайний ремонт передбачає сукупність робіт, спрямованих на покращення технічного стану та підтримання в експлуатаційному стані об'єктів. Натомість реставрація — це укріплення стану предметів, розкриття їх

найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів із забезпеченням збереження їхньої автентичності. І, на завершення, музеєфікація — це сукупність заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування [4].

На думку Романа Радовича¹ музеєфікація є дієвим способом збереження спадщини. Натомість через недосконалий правовий порядок для розв'язання питань використання, купівлі чи продажу пам'яток культурної спадщини, що перебувають у приватній власності, відбулися втрати значної кількості унікальних пам'яток для музеїв. Ще в експедиційних дослідженнях кінця 80-х років ХХ ст. можна було зустріти житлові та господарські приміщення з меблями, з господарським інвентарем ХVІІІ—ХІХ ст., які максимально надавалися, щоб їх «так взяти і нести до музею». Та, на жаль, доволі часто — через незначну правову та фінансову підтримку — музейники ставали свідками втрати об'єктів культурної спадщини і з гіркотою зауважували про те, що «ти розумієш, що воно пропадає, і нічого не можна зробити»². Водночас музеєфікацію експерти вважають кращою формою використання пам'яток археології, історії, руїн архітектурних об'єктів, які не підлягають відбудові, пам'яток індустріальної архітектури, а також пам'яток рухомої спадщини, зокрема науки і техніки, які можуть експонуватися в політехнічних чи природничих колекціях [5, с. 6].

Комплексною формою охорони та музеєфікації об'єктів культурної спадщини вважаються й музеї народної архітектури та побуту (скансени). Музеєфікація пам'яток традиційної культури актуалізувалася у радянській Україні наприкінці 60-х років ХХ ст. Ця форма охорони традиційних споруд, що зародилася у скандинавських країнах наприкінці ХІХ ст., набула поширення в усьому світі. Так, було організовано архітектурно-етнографічні експозиції в Переяславі-Хмельницькому, Києві, Львові, Ужгороді, Чернівцях. Світовий досвід форму-

вання музеїв просто неба засвідчив доцільність побудови архітектурно-етнографічних експозицій за територіально-етнічними або регіональними ознаками. В основу формування таких експозицій в Україні було покладено ідею комплексного показу традиційної культури. Відповідно, архітектурно-планувальна й просторова структура музеїв, принципи й методи організації експозицій визначалися системою історико-етнографічного районування народної культури України. Регіональні особливості, що знайшли своє відображення у традиційних будівлях, простежуються в забудові селянських дворів, у господарській діяльності, в інших сферах матеріальної та духовної культури селян. Ці чинники значною мірою обумовили підхід до побудови експозиції — показ пам'яток народної архітектури та традиційної культури за регіональними ознаками у вигляді системи умовних поселень або їх фрагментів [5, с. 6—7].

Формування музею народної архітектури і побуту імені Климента Шептицького розпочинається з ініціативи Іларіона Свенціцького про перевезення майбутнього першого експонату — Миколаївської церкви ХVІІІ ст. із села Кривки Турківського району (на нині Самбірського району. — О. Г.) [3, с. 7—8]. Починаючи з бойківської церквою фінансував митрополит Андрей Шептицький для потреб монастиря студитського чину. У цей час УГКЦ мала у своїй власності земельну ділянку, на якій згодом повстане музей. Та втілення ідеї музею відбулося вже у радянський період. З обов'язковим використанням комуністичної ідеологічної складової, що мала підсилювати пропагандистську мету роботи радянського музею. Вона полягала у тому, що музейна експозиція не тільки мала демонструвати творчі можливості народних умільців, а й, насамперед, показувати «тяжкі умови життя західноукраїнського села» в часи так званого «панування Австро-Угорщини, буржуазно-поміщицької Польщі» [3, с. 9]. Авторитетні львів'яни Іван Крип'якевич, Філарет Колесса, Ольга Кульчицька постійно «пригадували» радянському керівництву задум. Відомі дві публікації у радянській пресі про наполегливу ініціативу створення музею. Перша — в газеті «Правда» у замітці «Майбутній Львів» за 5 жовтня 1945 р. У ній йшлося про грандіозний і незвичайно цікавий за задумом майбутній етнографічний парк західних об-

¹ Доктор історичних наук, провідний науковий співробітник відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України, науковий працівник, а з 1995 по 2007 роки директор Музею народної архітектури та побуту імені Климента Шептицького.

² Інтерв'ю з Романом Радовичем записала Оксана Годованська. 2022 р.

ластей України, що мав займати територію в 100 га, з павільйонами, виставками, театром, а у своїх експонатах відобразити розвиток культури і народної творчості [3, с. 8]. Друга — звернення в газеті «Радянська культура» за 31 липня 1958 р. про потребу створити парк-музей народної архітектури у Львові [6, с. 125]. Реалізацією задуму займався створений у Державному музеї етнографії та художнього промислу Академії Наук УРСР (у даний час — це Музей етнографії та художнього промислу структурний підрозділ Інституту народознавства НАН України. — О. Г.) відділ народного будівництва. За одними відомостями він розпочав роботу в 1966 р. [3, с. 8], а за іншими в 1967 р. [6, с. 125]. У цей час посаду директора музею обіймав Юрій Гошко, який також очолював організаційний комітет відбору, закупівлі майбутніх експонатів до скансену. В 1971 р. цей відділ був реорганізований у Львівський музей народної архітектури та побуту, що підпорядковувався Міністерству культури УРСР. У червні 1972 р. перший етап експозиції музею було відкрито для відвідувачів. Експозиція формувалася за етнографічним принципом і була представлена на площі 60-ти га сімдесятьма чотирма пам'ятками народної архітектури. Територію музею умовно було поділено на етнографічні зони — бойківську, лемківську, гуцульську, буковинську, подільську, волинсько-поліську. З таким умислом, щоб п'ятнадцять — двадцять архітектурних одиниць житлового, господарського, промислового та громадського призначення створили окремих «мікрорайон» [7, с. 6].

Характерною рисою експозиції Львівського музею було те, що в ньому переважали дерев'яні споруди. Серед них було значно менше копій, ніж у Київському чи Переяслав-Хмельницькому музеях, в яких необхідність показу великої кількості нерозбірних експонатів поступалася принципу їх оригінальності. Підбір експонатів відбувся за принципом їх відповідності традиціям конкретних етнографічних районів. Враховувалася і художньо-естетична складова пам'яток. А розмаїтість експозиційного фонду досягалася наповненістю різнотипними спорудами — житловими, господарськими, громадськими, релігійного призначення. Їх варіативністю та архітектурно-образним трактуванням [8, с. 52]. Передбачалось, що вперше потрапивши у Львівський парк «Шевченківський гай», відвідувачі будуть вражені незвич-

ним видовищем, — коли в масив міста вклинюється давнє село з курними хатами, водяними млинами, вітряками, дерев'яними церквами. Ці музейні експонати створили можливість роздивитися кращі зразки народного будівництва минулих століть, колекції високохудожніх виробів народних майстрів, знаряддя праці та речі домашнього вжитку тощо. Згідно з радянською пропагандою пам'ятки культурної спадщини неодмінно мали допомогти вивчити життя так званих «трудящих» західноукраїнських земель та примусити глибше зрозуміти роль так званих «народних мас» у творенні культурних цінностей [7, с. 6].

У процесі музеєфікації майбутніх експонатів вчені музею зустрілися з багатьма труднощами. Доволі часто складно було порозумітися із власниками пам'яток, погодити умови продажу, знайти необхідні кошти, організувати перевезення чи визначити місце для вже перевезених об'єктів на території музею [6, с. 126]. Головним відділом музею вважався науковий, що здійснював науково-дослідне вивчення етнографічних районів, експедиційну роботу, відповідав за експозицію, за обрання пам'яток, їх опис і паспортизацію. Звичайно, найпростішими для музейників були такі випадки, коли у сільській хаті, яка надавалася до того, щоб стати музейним експонатом, ніхто не жив, вона була закритою і для її власників «вона вже ставала не потрібною», тож процес її музеєфікації був доволі швидким. Натомість типовими були випадки тривалих перемовин, листування з власниками чи родичами обраних пам'яток, що тільки після смерті їх власників могли ставати надбанням музею. Процес розбирання і перевезення відібраних пам'яток завжди був трудомістким і затратним, особливо коли з малодоступних місць потрібно було транспортувати пам'ятку, тож і погодні умови могли суттєво вплинути на хід робіт.

Музеєфікація різних видів пам'яток завжди відбувається комплексно та об'ємно, з урахуванням їх своєрідних особливостей. Музейними дослідниками вже напрацьовані головні критерії доцільності музеєфікації об'єктів спадщини. І серед них важливим є автентичність, історико-культурну цінність, значення в історичному розвитку країни або конкретного регіону чи населеного пункту. А також репрезентативність та інформативність обраних об'єктів музеєфікації, притаманна їм історична «глибина», тобто тривалий період культурного освоєння, насиченість і повнота іс-

торичного минулого, високий ступінь збереженості та достовірності історичного середовища.

Музеєфікація народної архітектури для Львівського скансену відбувалася на засаді відбирання насамперед «свого», тобто українських пам'яток. Не було якихось внутрішніх інструкцій про те, що не варто обирати польські чи єврейські пам'ятки, але «за замовчуванням» перевага надавалася українським, головню через концепцію створення самого музею та вибудовування його експозиції. Натомість при розширенні експозиції чи створенні нових виставкових локацій, таких як «старе містечко» чи «німецька колонія», затребуваними будуть іноетнічні пам'ятки народної культури³.

Загальною метою музеєфікації є не тільки перетворення об'єктів культурної спадщини в об'єкти музейного показу або їх музейно-експозиційне використання, а збереження їх історичної, естетичної, мистецької цінності, їх свідчень про події, факти, життя та діяльність людей чи спільнот. І це один зі способів, коли об'єкти культурної спадщини стають дійсною, справжньою, невід'ємною частиною національної культури. Тож важливим під час процесу музеєфікації є збереження як матеріальної структури та місця розташування об'єкта спадщини, так і нематеріальних свідчень про культурну спадщину.

Основними способами музеєфікації різновидових пам'яток культурної спадщини вважають організацію історичних, архітектурних, художніх, археологічних музеїв, музеїв-заповідників, скансенів тощо. До прикладу, під музеєфікацією пам'яток археології розуміють їх перетворення в об'єкти музейного показу шляхом геолого-гідрологічних, археологічних, археолого-архітектурних досліджень. А також консервації, у неминучих випадках, реконструкції відкритих об'єктів, інженерного благоустрою території та створення експозиції з нерухомих і рухомих пам'яток. Така робота може проводитися в археологічних, археолого-архітектурних заповідниках, а також у скансенах, тобто чи безпосередньо на місці проведення розкопок, чи на окремо виділеній території [9, с. 83]. Музеєфікація реалізується у спосіб розміщення пам'яток у музейних експозиціях або їх використання як самостійних об'єктів показів. Музеєфікація може передбачати переміщення об'єктів

або окремих її частин, якщо цей захід є єдиним засобом їх збереження. Звичайно, при умові проведення комплексу науково обґрунтованих заходів із вивчення та фіксації. При цьому зважають на те, що переміщення пам'яток з місць первинного існування не тільки знижує цінність самих пам'яток, але й руйнує навколишнє історичне середовище.

Під час розроблення концепції та проведення музеєфікації уникають дій, що можуть призвести до руйнування або спотворення матеріально-технічної структури та історичних нашарувань пам'ятки. Наприклад, якщо вини є відображенням певної історичної епохи або свідченням про життя та діяльність відомої особи. Експозицію формують так, щоб вона складала композиційне ціле з архітектурою пам'ятки та передавали атмосферу (обставини) відповідної історичної епохи. Цей чинник беруть під увагу в процесі розроблення дизайн-проекту і тематико-експозиційного плану музею.

Тематичний комплекс може включати декілька планів показу з різним ступенем деталізації представленої матеріалу з використанням інформаційних служб або засобів, щоб задовольнити запити різних категорій відвідувачів. Для посилення емоційного впливу в експозиції, поряд з автентичними експонатами, можуть вдаватися до застосування різних художньо-технічних засобів. Використання об'єктів культурної спадщини у науково-освітніх, навчально-виховних, культурно-просвітницьких, туристсько-екскурсійних, експозиційно-виставкових та інших цілях доречно в обсягах, що забезпечують їх збереженість та оточуючого їх історичного, містобудівного середовища та природного ландшафту.

Представлення культурної спадщини музейними засобами вимагає наявності різних типів музеїв. Адже зовсім не достатньо просто виставити пам'ятки як музейні експонати і закрити її під склом чи завісити табличку «експонат руками не чіпати», а вміло змусити їх «заговорити», щоб відвідувачі відчули культурний спадок, могли його інтерпретувати. Тож організують, наприклад, археодрами, тобто експериментальні поселення з моделюванням, реконструкцією давніх місць осілого життя людей, культурних місць чи поховань. Такого типу музеї створюють на місцях розкопок, знайдених археологічних артефактів [9, с. 84—85]. Подібний підхід реалізувався у львівському скансені.

³ Інтерв'ю з Романом Радовичем записала Оксана Годованська. 2022 р.

У момент створення музею головний задум полягав у музеєфікації народної архітектури з урахуванням радянського бачення музею як авторитарної просвітницької установи, призначення якої — нести «об'єктивне» знання, а через нього — агітувати, закликаати та виховувати. Вже у пізньорадянський час змінився підхід до музейного простору, тож музей став місцем культурного споживання та відпочинку, а не тільки місцем просвіти та заготовлених відповідей [10]. У скансені зросла естетична привабливість виставок із урахуванням емоційного впливу при їх оформленні. Започатковані зміни методологічних підходів до музейного простору поступово втілювалися у постійних дійствах, заходах чи майстер-класах. Велючими і щорічно повторюваними стали — «Різдво у гаю», «Великодні гаївки у гаю», «Свято хліба» чи «Свято гарбуза», навчання писанкарства, виготовлення обрядових свічок тощо. Така музейна діяльність пропонує не простеньку передачу готового знання, а радше актуалізує здатність до співучасті, до здобуття нового досвіду. Велика територія та багато допоміжних приміщень створили можливість для проведення фестивалів, театральних вистав, історичних реконструкцій, мистецьких перформансів. Такий тип музеїв під відкритим небом володіє, мабуть, найбільшим потенціалом. Одна й та сама експозиція у скансені формує вибір взаємодії, відповідний для конкретного відвідувача чи групи, а музейний досвід стає індивідуалізованим і колективним водночас. Тож люди з різних середовищ та з різною освітньою базою можуть віднайти різний спосіб навчання, комунікації з музейними експонатами.

Музейні працівники поступово формують музейний простір народної архітектури і побуту, вільний від транслювання у ньому авторитарних чи вузьконаціоналістичних підходів до історії або етнографічної монотонності та екологічної нечутливості до природи. Музей став відкритою партнерською інституцією та активним учасником творення громадянського суспільства. Водночас музей служить місцевій спільноті, зберігаючи свою ідентичність як культурної, а не суто розважальної інституції, яка є, передусім, публічною та може сприяти позитивним змінам через використання ресурсів історичної, природної та мистецької спадщини [10].

Висновки. Комплекс заходів, що сприяє трансформації об'єктів культурної спадщини у виставкову

річ, є довготривалим і фінансово затратним. Перш ніж рекомендувати пам'ятку для музеєфікації, науковці ґрунтовно досліджують її, визначають її цінність. Дослідження об'єктів культурної спадщини проводять на основі історичних, етнографічних, бібліографічних, графічних джерел, архівних пошуків тощо. Важливою умовою для музеєфікації є ступінь збереженості цілісної пам'ятки та окремих її частин. Тож експедиційні «наживо» обстеження, описи, заміри, що передбачають вивчення формування архітектурних, композиційних особливостей, внутрішню просторової організації та історико-етнографічного середовища є визначальними [11, с. 148—149]. І тільки тоді, коли пам'ятка є безсумнівною культурною цінністю і достатньо добре збережена, вона піддається музеєфікації. Тож перетворення предметів культурної спадщини в об'єкти музейного показу шляхом музеєфікації є ефективними діями на шляху їх збереження, консервації та подальшої інтерпретації. Ця так звана зовнішня музеєфікація або «скансенізація» виступає надійним механізмом перетворення пам'яток народної архітектури в музейні експонати із подальшою їх модифікацією.

Скансенізація як вид музеєфікації, на думку дослідників, відкриває ширший дієвий простір, відмінний від завдань класичних музеїв. В основі цього підходу лежить розуміння вартості історичних і художніх особливостей пам'ятки та її складових елементів (архітектурних форм, образів, стін, будівельного матеріалу, будівельної техніки), які дають змогу перетворити споруду в самостійний об'єкт музейного показу як за наявності в ньому музейних експозицій, так і за їхньої відсутності. В результаті цього вона трансформується у своєрідний музейний експонат із виявленою й збереженою системою естетичних, архітектурних, історичних та культурних цінностей. У такому аспекті музеєфікація пам'яток народної архітектури представляє собою комплекс заходів, спрямованих на її регенерацію будь-яким обраним методом, чи то консервація, відтворення, реставраційний ремонт, реконструкція і створення необхідних умов для її функціонування в музейній сфері. Цей аспект музеєфікації можна окреслити поняттям «пам'ятка як музейний об'єкт» [12, с. 76, 80].

Тож багаторічний дослідницький досвід підказує, що найдоцільнішою формою збереження пам'яток народної архітектури є організація музеїв просто

неба. Така форма охорони як скансени базується на перенесенні характерних зразків традиційного будівництва та їх об'єднанні в експозиційні комплекси на вільних від забудови територіях. Привезені в розібраному вигляді і змонтовані в одному місці давні будівлі утворюють своєрідний простір, де їх охорона і консервація частково спрощується та здешевлюється. Музеї просто неба створюють можливість для відвідувачів побачити народну архітектуру та традиційний побут у своєрідному комплексі зі зверненням уваги на умови, в яких вони творилися. Важливу роль в архітектурно-просторовому формуванні експозиції має збережене або створене природне довкілля, що включається у формування уявлення про історичне середовище.

Пам'ятки народної архітектури без попередньої підготовки та наступної музеєфікації важко сприймаються як об'єкти культурної спадщини. Музеєфікація перетворює пам'ятки не просто на об'єкти, а радше на «точку дотику» культурної спадщини чи на своєрідний канал комунікації, що уможлиблює осмислення культурної спадщини.

1. Здіорук С., Литвиненко О., Розумна О. *Культурна політика України: національна модель у європейському контексті: аналітична доповідь*. Київ: НІСД, 2012. 64 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-02/Kultura_Zdioruk-beb1d.pdf (дата звернення: 25.01.2023).
2. Горбик В. (відп. ред.), Дорошко О., Кот С., Лугова О., Попович С., Сокол Т., Федоренко Н. *Історико-культурна спадщина: проблеми дослідження і збереження*. Київ, 1998. 399 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014571> (дата звернення: 25.01.2023).
3. Данилюк А., Красовський І., Янов В. *Музей народної архітектури і побуту у Львові: путівник*. Львів: Каменярь, 1980. 183 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Danyliuk_Arkhyr/Muzei_narodnoi_arhitektury_ta_pobutu_u_Lvovi_putivnyk/ (дата звернення: 27.02.2023).
4. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 25.01.2023).
5. Гріффен Л., Титова О. *Використання об'єктів культурної спадщини. Сіверщина в історії України*. 2015. Вип. 8. С. 6—9. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/127538/03-Nriffin.pdf?sequence=1> (дата звернення: 27.02.2023).
6. Данилюк А. Крізь призму часу. *Народознавчі зошити*. 1997. № 2. С. 125—126. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Danyliuk_Arkhyr/Kriz_pryzmu_chasu.pdf (дата звернення: 27.02.2023).
7. Красовський І. *Музей народної архітектури і побуту у Львові: путівник*. Львів: Каменярь, 1975. 64 с. URL: https://etnoua.info/wp-content/gallery/mnap_lviv_putivnyk_1975/MNAP_Lviv_1975_06_web.jpg (дата звернення: 27.02.2023).
8. Гудченко З. *Музей народної архітектури*. Київ: Будівельник, 1981. 120 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hudchenko_Zoia/Muzei_narodnoi_arhitektury_Ukrainy.pdf (дата звернення: 27.02.2023).
9. Титова О. Збереження нерухомих пам'яток археології в заповідниках і музеях. *Праці Центру пам'яткознавства: Зб. наук. пр.* 2009. Вип. 15. С. 83—86 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14242/07-Titova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 27.02.2023).
10. Склокіна І. *Локальні музеї у динамічному світі: (пост)радянська спадщина та майбутнє*. Львів, 2015. URL: <https://openplace.com.ua/lokalni-muzeyi-u-dynamichnomu-sviti-post-radyanska-spadshhyna-ta-majbutnye/> (дата звернення: 27.02.2023).
11. Брич М. 2020. Архітектурно-просторова організація музеїв під відкритим небом в Україні. Дисертація подається на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури. *Національний університет «Львівська Політехніка»* URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/3802/brychdysertaciya.pdf> (дата звернення: 27.02.2023).
12. Лисий І. Вектори музеєфікації замків Івано-Франківської області. *Військово-історичний меридіан*. 2017. Вип. 16. С. 75—87. URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/12.07.2017/pdf/VIM_16_2017-75-87.pdf (дата звернення: 27.02.2023).

REFERENCES

- Zdioruk, S., Lytvynenko, O. & Rozumna O. (2012). *Cultural policy of Ukraine: national model in the European context: analytical report*. Kyiv: NISD. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-02/Kultura_Zdioruk-beb1d.pdf (Last accessed: 25.1.2023) [in Ukrainian].
- Horbyk, V., Doroshko, O. Kot, S., Lugova, O., & etc. (1998). *Historical and cultural heritage: problems of research and preservation*. Kyiv. Retrieved from: <http://resource.history.org.ua/item/0014571> (Last accessed: 25.1.2023) [in Ukrainian].
- Danylyuk, A., Krasovskiy, I. & Yanov, V. (1980). *Museum of Folk Architecture and Life in Lviv: guidebook*. Lviv: Kamenyar. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Danyliuk_Arkhyr/Muzei_narodnoi_arhitektury_ta_pobutu_u_Lvovi_putivnyk/ (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Law of Ukraine «On Protection of Cultural Heritage»*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (Last accessed: 25.01.2023) [in Ukrainian].
- Griffen, L., & Tytova, O. (2015). *Use of objects of cultural heritage. Severshchyna in the history of Ukraine*, 8, 6—9.

- Retrieved from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/127538/03-Hriffen.pdf?sequence=1> (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Danyliuk, A. (1997). Through the prism of time. *The Ethnology notebooks*, 2. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Danyliuk_Arkhyv/Kriz_pryzmu_chasu.pdf (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Krasovsky, I. (1975). *Museum of folk architecture and life in Lviv: guidebook*. Lviv: Kamenyar. Retrieved from: https://etnoua.info/wp-content/gallery/mnap_lviv_putivnyk_1975/MNAP_Lviv_1975_06_web.jpg (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Hudchenko, Z. (1981). *Museum of folk architecture*. Kyiv: Budivelnyk [in Ukrainian]. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hudchenko_Zoia/Muzei_narodnoi_arkhitektury_Ukrainy.pdf (Last accessed: 27.02.2023).
- Титова, О. (2009.) Preservation of immovable monuments of archeology in reserves and museums. *Proceedings of the Center for Monument Studies*, 15, 83—86. Retrieved from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14242/07-Titova.pdf?sequence=1> (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Sklokina, I. (2015). *Local museums in a dynamic world: (post)soviet heritage and future*. Lviv. Retrieved from: <https://openplace.com.ua/lokalni-muzeyi-u-dynamichnomu-sviti-post-radyanska-spadshhyna-ta-majbutnye/> (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Brych, M. (2020). *Architectural and spatial organization of open-air museums in Ukraine. (PhD dissertation)*. Lviv Polytechnic National University. Retrieved from: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/3802/brychdysertaciya.pdf> (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
- Lysyy, I. (2017). Vectors of museumization of castles of Ivano-Frankivsk region. *Military-historical meridian*, 16, 75—87. Retrieved from: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/12.07.2017/pdf/VIM_16_2017-75-87.pdf (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].